

ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΣΧΟΛΗ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ – ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΞΕΝΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ, ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ANNA ΒΑΣΙΛΑΚΗ
Ξ2015059

Μετάφραση από τα Αγγλικά στα Ελληνικά και
σχολιασμός μετάφρασης αποσπάσματος του βιβλίου
«Immigrants and Refugees»

Η ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΒΙΛΕΛΜΙΝΗ ΣΩΣΩΝΗ- Α' ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ
ΣΩΤΗΡΗΣ ΛΙΒΑΣ- Β' ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ

Κέρκυρα
Σεπτέμβριος 2019

1. Εισαγωγή

Η παρούσα εργασία εκπονήθηκε από τη Άννα Βασιλάκη, προπτυχιακή φοιτήτρια του τμήματος Ξένων Γλωσσών, Μετάφρασης και Διερμηνείας, το ακαδημαϊκό έτος 2018-2019. Μέλη της Επιτροπής Εποπτείας συνετέλεσαν ως πρώτη επιβλέπουσα καθηγήτρια η κυρία Βιλελμίνη Σωσώνη και ως δεύτερος επιβλέπων ο κύριος Σωτήρης Λίβας. Η συγκεκριμένη εργασία έχει ως θέμα της την μετάφραση και τον σχολιασμό αποσπάσματος από το βιβλίο «Immigrants and Refugees». Πρόκειται για το ψυχολογικό υπόβαθρο των μεταναστών, των προσφύγων και των εσωτερικά εκτοπισμένων ανθρώπων. Το τρίτο κεφάλαιο του βιβλίου, με το οποίο επέλεξα να ασχοληθώ, πραγματεύεται τα συνδετικά αντικείμενα και τα συνδετικά φαινόμενα των ατόμων αυτών μετά την μετακίνησή τους στις νέες τοποθεσίες τους. Ο τρόπος γραφής του Vamik D. Volkan είναι απλός και περιγραφικός, αρκετά επεξηγηματικός και κατανοητός από το ευρύ κοινό. Όλα αυτά τα στοιχεία καθιστούν το κείμενο κατάλληλο για τον μέσο αναγνώστη αλλά και ειδικούς στο πεδίο της ψυχολογίας που μελετούν το ψυχικό κόσμο και υπόβαθρο των μεταναστών και προσφύγων.

2. Πρωτότυπο

CHAPTER THREE

Newcomers' linking objects,
linking phenomena, and nostalgia

Immigrants, internally displaced persons, and refugees exhibit various aspects of grief reactions and manifestations of the mourning process described in the previous chapter. If persons significant to them do not die while they are escaping from one location to another one, the newcomers focus more on the loss of the “average expectable environment,” which includes not only people but also non-human objects and sometimes pets. We need to consider the historical and political environment in studying the newcomer's mourning process. In the United States I have met many individuals, mostly elderly persons, who, after settling in the United States, never went back to their original countries to see their parents and relatives. Even when they were voluntary immigrants, historical and economic factors prevented them from making visits to their homelands. Today, with the means to travel quickly, visiting places left behind is much easier, unless there are politically induced obstacles. Recently I worked with an Iranian man who had been jailed by the Iranian authorities six years ago due to his political ideas. After he managed to escape from Iran to a country in Europe with his wife and child, even though he wanted to go back to his original country, if only for short visits, he could not do so or he would risk being caught and jailed again. Although he has a comfortable professional position in the new country, he is spending time and energy to find legal and political means to visit Iran. His situation obviously affects his mourning process. The Universal Declaration of Human Rights of 1948, Article 13(2), states: “Everyone has a right to leave any country, including his own, and to return to his country.” A person's inalienable human rights, if they may be exercised, help to facilitate the internal ability to mourn. In today's world such rights are taken away from many who are escaping to other countries voluntarily or involuntarily.

There are refugees, even voluntary immigrants, who exhibit aspects of grief reaction, sometimes years after dislocation. I studied the psychological adjustment to a new location of three Uyghurs, one couple and one single man, who had escaped from the

Xinjiang autonomous region in China to North Cyprus. With great emotion, including anxiety, they described the inhumane treatment they had received at the hands of the Chinese authorities. By this time they had been living in North Cyprus for a little over a decade and they expressed their relief that they had come to this place. All had repeating “frozen dreams.” In many dreams they were in their original homes and preoccupied with people and items in their original environment. Each had obvious guilt feelings for leaving loved ones behind. Every time they remembered and verbally described an item important to them from the country they had left behind, or a special event that had taken place prior to their dislocation, tears came to their eyes.

The most common psychological condition of dislocated persons is their exhibiting various aspects of being perennial mourners. Sometime after I came to the United States in 1957 I bought a photo album and placed in it the pictures I had brought with me of myself, my family, my friends, and my environments in Cyprus and Turkey. On the first page of this album I wrote, “My Life Before Coming to America.” Each time I moved to a new place in the United States—a year in Chicago; five years in Chapel Hill, North Carolina; and then Charlottesville, Virginia—I put this album in a drawer (and once in an attic) away from me, hiding it. When I came to Charlottesville in 1963, I was on the faculty of the University of Virginia’s Department of Psychiatry. After I started my work with patients with complicated mourning I realized that I was using my “magical” album as my linking object. Apparently, without realizing its personal meaning for me, I had found a way to externalize my mourning process for settling in a new country. Earlier in this book I described how my roommate was shot by a terrorist in Cyprus soon after my arrival in Chicago. At that time I did not have close friends in my new location with whom I could express my feelings and thoughts about this event and work through them. My initial adaptation to life in America was complicated. In a book that I wrote with Elizabeth Zintl, *Life After Loss* (Volkan & Zintl, 1993), I described how, in the long run, I was able to mourn as a “normal” newcomer. Here is that story:

In 1973, I, with historian Norman Itzkowitz from Princeton University, started working on the psychobiography of Kemal Atatürk, the founder of the Turkish Republic. It took us five years to write *The Immortal Atatürk: A Psychobiography* (Volkan & Itzkowitz, 1984). It is no accident that the writing took us so long. As a Cypriot Turkish child I

perceived Atatürk as my charismatic father figure. The odyssey toward understanding him led me to mourn my series of losses due to my emigration to the United States and leaving behind the Cypriot Turkish culture, which was dominated during my young years by Atatürk's modernization efforts. I also mourned the recent death of my father, who had been a great admirer of Atatürk. In *Life After Loss* I described a dream I had on the night of a celebration to mark the publication of *The Immortal Atatürk*:

The night of publication party, I dreamed that I was surrounded by newspapers in many languages. However, the headlines were understandable to me because they were all the same: "Atatürk is dead," and I was sobbing. Atatürk represented my father, my Turkish identity, my traditions and roots. With the completion of this book and that dream, I laid to rest old issues that lingered even after my analysis. I felt more comfortable and integrated as a Turkish-American. (Volkan & Zintl, 1993, pp. 142–143)

When I started to work with immigrants, refugees, and internally displaced persons (IDPs) who had been living in a new location for some time and were no longer under the direct impact of grief reactions and struggles related to new settlement, I easily noticed that they often had linking objects or phenomena. In the introduction to this book I wrote about how the driver who took me to the airport in Berlin had a need to make yearly visits to Anatolia, as it was his way of maintaining a link to his childhood life in Turkey. He also described to me how the Turkish names of many restaurants, without German translations, were important for the Turks living in Berlin.

As expected, the development of perennial mourning varies from one newcomer to another for many reasons. In some cases the impact of perennial mourning is very mild; in other cases characteristics of this condition are very prominent. When an immigrant, refugee, or internally displaced person uses a linking object or phenomenon in a creative way, she connects with the lost persons, things, locations, or culture; makes efforts to give them up; renders them "futureless;" and moves on. The adaptive use of a linking object or phenomenon gives such a person time to work on denial of what is lost, to accept changes, and to realize what may be gained.

Some immigrants or refugees, however, become pathologically preoccupied with their

linking objects and phenomena to the degree that they do not have much energy left to spend on finding new ways of living. If their original language evolves as their linking phenomenon they will have a difficult time learning a new language. I noted in more than a few cases how a psychological struggle over losing and wishing to re-find what was left behind was generalized. For example, sometimes people would talk about a persistent habit of losing keys for their apartment or car, when such luxury was available to them, and then finding the lost items in unexpected places. They would have souvenirs, sometimes minor and unexpected ones like an empty bottle, of places they had escaped from, which were placed in special locations in their crowded environment and always protected.

When refugees or internally displaced persons share the same traumas and/or newcomers live together in the same camp or settlement area, they may share the same linking objects or phenomena. A moving example of this, in an art form, has been illustrated by Wolf Werdigier, a well-known painter in Vienna, Austria. Werdigier's father was a Jew who had lost his wife and son during the Holocaust and later married Werdigier's German mother. Owing to his background, I believe, Werdigier has been very interested in human nature, group violence, the Middle East conflict, and psychoanalysis. During the 1990s and in the 2000s, he painted works reflecting dozens of psychoanalytic concepts such as large-group identity, phobia, and linking objects. One of his paintings, titled *The Power of Soil*, shows the agonized face of a man with his eyes closed and his mouth open. Below the man's neck, his body disappears into yellow soil. There are old fashioned door keys stuck in the ground surrounding the head of this individual. Werdigier explained to me that the inspiration for this painting came from the fact that many Palestinians symbolize their house keys as linking objects (Volkan, 2006). When the Israelis bulldozed their homes these people, in a sense, became internally displaced persons even though they did not leave Palestine. They became perennial mourners over the loss of their homes. They gave the keys psychological meaning in order to "freeze" their mourning process: the hope that they might rebuild their homes and the expectation for revenge are locked up in the keys. Later, pins shaped as keys became a shared symbol for many Palestinians who, I noticed, would wear them on their coat lapels at international meetings.

In the introductory chapter I mentioned my visit to Tunisia in 1990. In 1982, the

Palestinian Liberation Organization (PLO) moved to Tunis, Tunisia, after Israelis forced them out of Lebanon. In 1990 the PLO allowed me ten days to study orphaned Palestinian children, refugees in Tunis, who were housed by a humanitarian organization in a home called Beit Atfal al-Sumud (Volkan, 1990a). This home for orphaned Palestinians housed fifty-two boys and girls ranging in age from eight to eighteen years. At this time I was the chairperson of the American Psychiatric Association's (APA) Committee on Psychiatry and Foreign Affairs, and I was encouraged by Israeli colleagues to observe these orphans and then present my findings at a meeting in Jerusalem. I met one handsome seventeen-year-old whom I will call Farouk; he had lived in this orphanage for eleven years. He was the captain of the soccer team and spoke perfect English. When Farouk was five years old he had witnessed the killing of his father, his mother, his sister, and a cousin in Palestine. Farouk and his uncle were the only survivors. Later he was separated from this uncle and with the PLO's help was exiled to Tunisia. He told me his life story in a matter-of-fact way and informed me that he no longer remembered his parents' faces. He confessed that when alone he often wept. "I know it is a healthy thing to do," he said.

While Farouk was talking, he was involved in an unusual activity. He kept rubbing his right shoe. When I became curious about what he was doing, he told me that as a child, while watching his mother and grandmother cook sweets, he had accidentally stepped in a hot pan and burned his right foot. His father had put ointment on the burn and tried to soothe his pain. This was Farouk's earliest memory. He still had a scar from this episode and, without my asking him to do so, he removed his right shoe and sock, showed me the scar, and demonstrated his tender way of touching it. The scar covered the lower part of his right foot. He confided that when he touched his scar, "I almost recall my parents from within, from inside my body." He had recently received a scar on his left knee while playing soccer, but he said this was nothing; the old scar was everything.

Listening to Farouk I realized that his scar stood for his lost parents, family, and home. By touching his scar he could bring lost relatives and home back to his life; by not touching his scar he could say "goodbye" to them. Farouk had an ability to sublimate. He was a star soccer player, scoring more goals than anyone else, using his foot with the special scar, and perhaps discharging feelings of rage and revenge in this way. The

other orphans seemed to be aware of the specialness of Farouk's scarred foot. They would come and touch his right shoe and sometimes his scar, and their self-esteem and sense of well-being would increase. I realized that Farouk's scar was his linking object, and others at the orphanage were sharing this "magical" part of his skin as their linking object (Volkan, 2014b).

I learned another story of a "living linking object," from Palestinian refugees in Tunis, one that refers to the feeling of nostalgia as a linking phenomenon. At the time of my visit, the PLO had its headquarters in Tunis, and a significant population of Palestinians, including Chairman Yasser Arafat, lived in Tunisia at that time. As a group, the Palestinians seemed to be in a state of perpetual alert and were afraid of unexpected secret attacks by Israeli commandos. Indeed, prior to my visit, one of Mr. Arafat's closest associates had been assassinated at his home during an Israeli raid. I had the impression that most of the Palestinians never had a good night's sleep. They would call or visit each other at all hours of the night just to check that nothing was amiss. Chairman Arafat, I was told, would never stay long at one location, but would move around constantly for security reasons. The PLO used souped-up civilian cars that sped through the streets as if in perpetual motion. The group's anxiety was palpable. The Palestinians in Tunis felt as if they had been forcefully exiled and yearned to return to a peaceful homeland. Even though the Tunisian government had given the PLO certain autonomy, Palestinians in Tunis considered themselves refugees. Over ten days I visited many Palestinian homes and the offices of highranking officials. At times I felt that I was being indirectly questioned by the PLO to ensure that I would present my findings in a neutral way. It was not a secret that I planned to publish my findings and to speak about Palestinian orphan children living in Tunis at an upcoming meeting in Israel on children of war.

During a luncheon with senior PLO officials I met an extraordinary woman in her twenties who asked to be interviewed. For four evenings she came to my hotel and we talked late into the night. Our conversations totaled over sixteen hours, and I took extensive notes. The young woman introduced herself to me in perfect English as the daughter of an airplane hijacker. When she was an oedipal child her father had hijacked a commercial airplane and forced it to land in Israel, demanding the release of certain Palestinian prisoners from Israeli jails. According to her account, her father was

“tricked” by Israeli anti-terrorist forces and shot to death during the hijacking episode.

Although the woman gave me permission to use her name, I refrained from doing so when I originally wrote about her (Volkan, 1999), and I will refrain from doing so now. Her story was a poignant one that revolved around being raised with a “hero ghost,” the mental representation of her father. After his death, many of his friends who had high positions in the PLO treated her as a special being. She was idealized as a martyr’s daughter and a symbol of Palestine. These influential men helped with her schooling; she gradually spent more and more time at PLO headquarters and also functioned as a secretary to Chairman Arafat. She was present at many official and social gatherings of PLO authorities and accompanied them on various travels. When I attended a long luncheon given by Chairman Arafat, for example, she functioned as a kind of silent hostess. My focus here is not to present her personal story per se, but rather to show how she played a significant psychological role for the PLO authorities and, by extension, for the “exiled” Palestinians in Tunis.

Every Palestinian in Tunis knew who she was. When I met her, this woman was young and beautiful, and aware that she represented an idealized Palestine to which the exiled Palestinians wanted to return. When she came to her interviews with me, she wore a white dress. Despite her physical beauty and grace, and despite being regularly pursued by men, she had remained “pure.” She wanted me to know that she was still a virgin. I report this to emphasize that she embodied the concept of “virgin white.” Even though the Arab–Israeli conflict had been a bloody one and both sides had used violence, this young woman needed to remain like a flower on the battlefield. I learned that many men at PLO headquarters found her very attractive, but she remained, in a sense, “unreachable,” representing the Palestinians’ longing for their own state, which at that time was also unreachable.

As our hours of interviews were coming to an end, I asked her why she had volunteered to come and tell her story late into the night, to reveal her personal wishes and fears, in short, why she would open so completely to a stranger. She responded that while she was aware of her role as a “flag” for the Palestinian people in Tunis; she also knew that she was made of flesh and blood and had dreams of finding a mate, marrying, having sex, and being a regular person. The fact was that she wanted to be both an idealized

symbol, shared by Palestinians “exiled” to Tunisia, and a regular woman. She was aware that in order to be one type of person, she would have to give up the other. Having no solution for her internal struggle, she had developed a daydream in which she would lose both identities to escape the tension. In her daydream, she imagined being in an airplane with Chairman Arafat, her living hero father figure. Their plane would explode in midair, killing both of them. Psychoanalysts may infer other meanings to the woman’s daydream, such as a wish for reunion with her dead father image, but here I simply want to address her inner struggle between being a symbol or a regular woman. Her fantasy bothered her. She was well read and knew something about psychoanalysis. Thus, when I, a psychoanalyst, appeared in Tunis, she wanted to share with me her internal dilemma, thinking that such sharing might help. Interestingly, she knew that I would not give her any advice.

Many years have passed since I met this woman. To this day, I do not know if my empathic understanding of her internal struggle was helpful to her. Of course, dramatic events relating to the PLO’s political situation have taken place since then. The Declaration of Principles (DOP), an agreement between the PLO and the Israeli government, was signed by Yasser Arafat and Yitzhak Rabin in the White House Garden in Washington, DC, on 13 September, 1993. Arafat returned to Gaza on 1 July, 1994. Perhaps the return of Palestinians from Tunis to their ancestral land removed the external pressure on this woman to serve as a physical representation of nostalgia for an idealized Palestine. However, while the DOP recognized the PLO as representing the Palestinians, it did not acknowledge the political and national rights of the Palestinians. Serious doubts emerged about the prospects of establishing a Palestinian state or even allowing the Palestinians the right of self-determination. The fundamentalist movement gained new support among the Palestinians at the expense of the PLO leadership, and identification with the PLO declined. Yasser Arafat, who was also the President of the Palestinian National Authority, died on 11 November, 2004 in Clamart, France.

Historians who focus on the history of the PLO will probably never mention the role that this woman played at PLO headquarters in Tunis in the late 1980s and early 1990s. Maybe they will never wonder how a group of exiled people in the midst of political

maneuvering, terrorism, death, and anxiety made this person a “living linking object.” As a mental representation of their idealized state and what it meant to them, she helped these Palestinians tolerate the emotions associated with being deprived of it. She served as a link between their idealized Palestine and the reality of its non-existence (a loss).

Some analysts, such as Anzieu (1984), Chasseguet-Smirgel (1984) and Kernberg (1989), describe the mental representation of a state as a nurturing mother figure. The PLO and Palestinians in Tunis had created a literal illustration of this concept. The young woman was both an unreachable virgin, which reflected the reality of their situation, and a future “mother.” She was a catalyst for their belief in a hopeful future. I perceived that they used her image to give them strength to move on and seek their statehood.

The Palestinian woman’s story illustrates how a living human being may function as a living linking object—in her case, a shared linking object for a whole group of people, the Palestinian community in Tunis. She represented an external meeting ground between the “lost” but idealized Palestine and the reality of being exiles. By keeping their idealized Palestinian state alive in the symbol they created in this young woman, they were inspired not to give up their quest for an independent Palestine. From the point of view of affects, this young woman stood for the Palestinians’ nostalgia. Their yearning for her represented nostalgia for a Palestinian state.

Nostalgia is the affect attached to linking objects and phenomena or which may itself function as a linking phenomenon. David Werman (1977) described how a person enjoys the process of searching, while knowing that what was lost will not be found. When used creatively, nostalgia provides a period of time for the immigrant or refugee to make adaptations to a new country. When such adaptations take place, the affect of nostalgia fades away, but usually does not disappear entirely.

By contrast, there are situations where nostalgia cannot even evolve. A refugee or immigrant may openly or indirectly enter a depressed state and be filled instead with affects such as self-pity, resentment, envy, and despair, as is often the case among those who have been traumatized by war and forcefully exiled. The guilt of surviving when others did not, and the sense of helplessness and humiliation, are internalized and

overpower hope for the future. When nostalgia is poisoned, it prohibits the gradual process of working through losses and changes, and the individual cannot adapt to a status of refugee or exile, cannot achieve an internal distinction and continuity of past, present, and future. As a consequence, he or she may develop symptoms or character traits to cover up such a lack of internal distinction and continuity.

3. Μετάφρασμα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Τα συνδεδετικά αντικείμενα των νεοφερμένων,
τα συνδεδετικά φαινόμενα και η νοσταλγία

Οι μετανάστες, τα εσωτερικά εκτοπισμένα άτομα, και οι πρόσφυγες εμφανίζουν διαφόρων ειδών μορφές των αντιδράσεων θλίψης και των εκδηλώσεων της διαδικασίας πένθους όπως περιγράφεται στο προηγούμενο κεφάλαιο. Εάν τα άτομα που είναι σημαντικά γι' αυτούς δεν έχουν πεθάνει μέχρι τη στιγμή που διέφυγαν από τη μια τοποθεσία στην άλλη, οι νεοφερμένοι εστιάζουν περισσότερο στην απώλεια του «μέσου προσδοκώμενου περιβάλλοντος», το οποίο περιλαμβάνει όχι μόνο τους ανθρώπους, αλλά και τα μη ανθρώπινα αντικείμενα και μερικές φορές τα κατοικίδια ζώα. Πρέπει να εξετάσουμε το ιστορικό και πολιτικό περιβάλλον για τη μελέτη της διαδικασίας πένθους του νεοφερμένου. Στις Ηνωμένες Πολιτείες γνώρισα πολλά άτομα, κυρίως ηλικιωμένα άτομα, τα οποία, αφού εγκαταστάθηκαν στις Ηνωμένες Πολιτείες, δεν επέστρεψαν ποτέ στις χώρες καταγωγής τους για να δουν τους γονείς και τους συγγενείς τους. Ακόμη και όταν ήταν εκούσιοι μετανάστες, ιστορικοί και οικονομικοί παράγοντες τους εμπόδιζαν να κάνουν επισκέψεις στους τόπους καταγωγής τους. Σήμερα, με τα μέσα μεταφοράς να εξυπηρετούν ώστε να ταξιδεύουμε γρήγορα, η επίσκεψη σε μέρη που έχουμε αφήσει πίσω είναι πολύ πιο εύκολη, εκτός και αν υπάρχουν πολιτικά οφειλόμενα εμπόδια. Πρόσφατα εργάστηκα με έναν Ιρανό άνδρα που είχε φυλακιστεί από τις ιρανικές αρχές πριν από έξι χρόνια λόγω των πολιτικών ιδεών του. Αφού κατόρθωσε να δραπετεύσει από το Ιράν σε μια χώρα της Ευρώπης με τη γυναίκα και το παιδί του, παρόλο που ήθελε να επιστρέψει στην χώρα προέλευσης του, τουλάχιστον μόνο για σύντομες επισκέψεις, δεν μπορούσε να το κάνει αλλιώς θα κινδύνευε να πιάσει και να φυλακιστεί ξανά. Αν και έχει μια καλή επαγγελματική θέση στη νέα χώρα, ξοδεύει χρόνο και ενέργεια για να βρει νομικά και πολιτικά μέσα για να επισκεφθεί το Ιράν. Η κατάσταση του επηρεάζει προφανώς τη διαδικασία πένθους του. Η Οικουμενική Διακήρυξη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα του 1948, άρθρο 13, παράγραφος 2, ορίζει: "Το καθένα άτομο έχει το δικαίωμα να εγκαταλείψει οποιαδήποτε χώρα, συμπεριλαμβανομένης της δικής του, και να επιστρέψει στη χώρα του". Τα απαραβίαστα ανθρώπινα δικαιώματα ενός ατόμου, αν

μπορούν να ασκηθούν, συμβάλλουν στη διευκόλυνση της εσωτερικής ικανότητας να θρηνησουν. Στον σύγχρονο κόσμο τα δικαιώματα αυτά αφαιρούνται από πολλούς που διαφεύγουν σε άλλες χώρες εκούσια ή ακούσια.

Υπάρχουν πρόσφυγες, ακόμα και εθελοντές μετανάστες, που εκδηλώνουν πτυχές της αντίδρασης θλίψης, μερικές φορές χρόνια μετά την μετακίνηση. Σπούδασα την ψυχολογική προσαρμογή σε μια νέα τοποθεσία τριών Ουιγούρων, ενός ζευγαριού και ενός μόνου άνδρα, που είχαν δραπετεύσει από την αυτόνομη περιοχή του Σινγιάνγκ στην Κίνα προς τη Βόρεια Κύπρο. Συμπεριλαμβανομένου του άγχους, περιέγραψαν με μεγάλη συγκίνηση την απάνθρωπη μεταχείριση που είχαν λάβει από τις κινεζικές αρχές. Μέχρι αυτή τη στιγμή ζούσαν στη Βόρεια Κύπρο για λίγο περισσότερο από μια δεκαετία και εξέφρασαν την ανακούφισή τους που είχαν έρθει σε αυτόν τον τόπο. Όλοι επαναλάμβαναν την φράση "παγωμένα όνειρα". Σε πολλά όνειρα βρίσκονταν στα αρχικά τους σπίτια και ασχολούνταν με ανθρώπους και αντικείμενα στο αρχικό τους περιβάλλον. Ο καθένας είχε προφανή συναισθήματα ενοχής καθώς άφησε τα αγαπημένα πρόσωπα πίσω. Κάθε φορά που θυμούνται και περιγράφουν προφορικά ένα στοιχείο σημαντικό για αυτούς από τη χώρα που είχαν αφήσει πίσω τους, ή ένα ιδιαίτερο γεγονός που είχε συμβεί πριν από την μετακίνησή τους, δάκρυα έρχονταν στα μάτια τους.

Η συνηθέστερη ψυχολογική κατάσταση των εκτοπισμένων ατόμων είναι η εμφάνιση διαφόρων πτυχών που τους καθιστά πολυετείς πενθούντες. Κάποια στιγμή, όταν ήρθα στις Ηνωμένες Πολιτείες το 1957, αγόρασα ένα άλμπουμ φωτογραφιών και έβαλα σε αυτό τις φωτογραφίες που είχα φέρει μαζί μου, της οικογένειάς μου, των φίλων μου και του περιβάλλοντός μου στην Κύπρο και την Τουρκία. Στην πρώτη σελίδα αυτού του άλμπουμ έγραψα: "Η ζωή μου πριν έρθω στην Αμερική". Κάθε φορά που μετακόμιζα σε μια νέα θέση στις Ηνωμένες Πολιτείες - ένα χρόνο στο Σικάγο, πέντε χρόνια στο Τσάπερ Χιλ, Βόρεια Καρολίνα, και στη συνέχεια στο Σάρλοτσβιλ της Βιρτζίνια - έβαζα αυτό το άλμπουμ σε ένα συρτάρι (και μια φορά σε μια σοφίτα) μακριά από μένα, κρύβοντάς το. Όταν ήρθα στο Σάρλοτσβιλ το 1963, ήμουν στην σχολή του Τμήματος Ψυχιατρικής του Πανεπιστημίου της Βιρτζίνια. Αφού άρχισα τη δουλειά μου με ασθενείς με περίπλοκο πένθος συνειδητοποίησα ότι χρησιμοποιούσα το "μαγικό" μου άλμπουμ ως το συνδετικό μου αντικείμενο. Προφανώς, χωρίς να συνειδητοποιώ το προσωπικό νόημα που είχε για μένα, είχα βρει έναν τρόπο να εξωτερικεύω τη διαδικασία πένθους μου για την εγκατάστασή μου σε μια νέα χώρα.

Νωρίτερα σε αυτό το βιβλίο περιέγραψα πώς ο συγγάτοικος μου πυροβολήθηκε από έναν τρομοκράτη στην Κύπρο αμέσως μετά την άφιξή μου στο Σικάγο. Εκείνη την εποχή δεν είχα κοντινούς φίλους στη νέα μου θέση, με τους οποίους θα μπορούσα να εκφράσω τα συναισθήματα και τις σκέψεις μου γι' αυτό το γεγονός και να δουλέψω μέσω αυτών. Η αρχική μου προσαρμογή στη ζωή στην Αμερική ήταν περίπλοκη. Σε ένα βιβλίο που έγραψα με την Ελίζαμπεθ Ζίντλ, *Life After Loss* (Volcano & Zintl, 1993), περιέγραψα πώς, σε βάθος χρόνου, μπόρεσα να θρηνησω ως "κανονικός" νεοφερμένος. Εδώ είναι αυτή η ιστορία:

Το 1973, άρχισα με τον ιστορικό Νόρμαν Ίτσκοβιτς από το Πανεπιστήμιο του Πρίνστον, να ασχολούμαι με την ψυχοβιογραφία του Κεμάλ Ατατούρκ, ιδρυτή της Τουρκικής Δημοκρατίας. Χρειάστηκαν πέντε χρόνια για να γράψουμε το *The Immortal Atatürk: A Psychobiography* (Volkan & Itzkowitz, 1984). Δεν είναι τυχαίο ότι η συγγραφή μας πήρε τόσο καιρό. Ως κύριο παιδί από την Τουρκία αντιλήφθηκα τον Ατατούρκ ως χαρισματικό πατέρα μου. Η οδύσσεια για την κατανόησή του με οδήγησε να θρηνησω τη σειρά των απωλειών μου εξαιτίας της μετανάστευσης μου στις Ηνωμένες Πολιτείες και να αφήσω πίσω την κυπριακή τουρκική κουλτούρα, η οποία κυριάρχησε κατά τα νεαρά μου χρόνια από τις προσπάθειες εκσυγχρονισμού του Ατατούρκ. Επίσης θρηνούσα τον πρόσφατο θάνατο του πατέρα μου, ο οποίος ήταν ένας θαυμάσιος υποστηρικτής του Ατατούρκ. Στο *Life After Loss* περιέγραψα ένα όνειρο που είχα τη νύχτα του εορτασμού για την έκδοση του *The Immortal Atatürk*:

Τη νύχτα του πάρτι έκδοσης, ονειρευόμουν ότι περιβάλλομαι από εφημερίδες σε πολλές γλώσσες. Ωστόσο, οι τίτλοι ήταν κατανοητοί σε μένα, επειδή ήταν όλοι οι ίδιοι: «Ο Ατατούρκ είναι νεκρός» και εγώ έκλαιγα. Ο Ατατούρκ αντιπροσώπευε τον πατέρα μου, την τουρκική μου ταυτότητα, τις παραδόσεις και τις ρίζες μου. Με την ολοκλήρωση αυτού του βιβλίου και αυτού του ονείρου, έθαψα τα παλιά ζητήματα που εκκρεμούσαν ακόμη και μετά την ανάλυσή μου. Αισθανόμουν πιο άνετος και ολοκληρωμένος ως Τούρκος-Αμερικανός. (Volkan & Zintl, 1993, σελ. 142-143)

Όταν άρχισα να δουλεύω με μετανάστες, πρόσφυγες και εσωτερικά εκτοπισμένα άτομα που ζούσαν για καιρό σε νέα τοποθεσία και δεν βρίσκονταν πλέον υπό τον άμεσο αντίκτυπο των αντιδράσεων θλίψης και των αγώνων που σχετίζονται με τη νέα εγκατάσταση, διαπίστωσα ότι συχνά είχαν συνδετικά αντικείμενα ή φαινόμενα. Στην

εισαγωγή σε αυτό το βιβλίο έγραψα για το πώς ο οδηγός που με πήγε στο αεροδρόμιο του Βερολίνου είχε *ανάγκη* να επισκέπτεται κάθε χρόνο την Ανατολία, καθώς ήταν ο τρόπος να διατηρήσει μια *σύνδεση* με την παιδική του ζωή στην Τουρκία. Μου περιέγραψε επίσης πως τα τουρκικά ονόματα πολλών εστιατορίων, χωρίς γερμανικές μεταφράσεις, ήταν σημαντικά για τους Τούρκους που ζούσαν στο Βερολίνο.

Όπως αναμενόταν, η ανάπτυξη του πολυετούς πένθους ποικίλλει από τον ένα νεοφερμένο στον άλλο για πολλούς λόγους. Σε ορισμένες περιπτώσεις η επίδραση του πολυετούς πένθους είναι πολύ ήπια, ενώ σε άλλες περιπτώσεις τα χαρακτηριστικά αυτής της κατάστασης είναι πολύ εμφανή. Όταν ένας μετανάστης, πρόσφυγας ή εσωτερικά εκτοπισμένο άτομο χρησιμοποιεί δημιουργικά ένα συνδετικό αντικείμενο ή φαινόμενο, συνδέεται με τους χαμένους ανθρώπους, τα πράγματα, τις τοποθεσίες ή τον πολιτισμό. Καταβάλλει προσπάθειες για να τα εγκαταλείψει· τα καθιστά "ατελέσφορα" και προχωρά. Η προσαρμοστική χρήση ενός συνδετικού αντικειμένου ή ενός φαινομένου δίνει σε ένα τέτοιο άτομο το χρόνο να ασχοληθεί με την άρνηση του τι έχει χαθεί, να δεχτεί αλλαγές και να συνειδητοποιήσει τι μπορεί να αποκτηθεί.

Ωστόσο, ορισμένοι μετανάστες ή πρόσφυγες απασχολούνται παθολογικά με τα συνδετικά τους αντικείμενα και τα φαινόμενα, στο βαθμό που δεν έχουν αρκετή ενέργεια να βρουν νέους τρόπους ζωής. Εάν η μητρική τους γλώσσα εξελίσσεται ως φαινόμενο σύνδεσης τους, θα τους είναι δύσκολο να μάθουν μια νέα γλώσσα. Παρατήρησα σε περισσότερες από μία περιπτώσεις πώς ένας ψυχολογικός αγώνας πάνω στην απώλεια και την επιθυμία να ξαναβρεθεί αυτό που έμεινε πίσω, ήταν γενικευμένος. Για παράδειγμα, μερικές φορές οι άνθρωποι θα μιλούσαν για μια μόνιμη συνήθεια να χάνουν τα κλειδιά του διαμερίσματός τους ή του αυτοκινήτου τους, όταν ήταν εφικτή μια τέτοια πολυτέλεια και στη συνέχεια να βρίσκουν τα χαμένα αντικείμενα σε απρόσμενα μέρη. Αποκτούσαν έτσι σουβενίρ, μερικές φορές μικρά και απρόσμενα, όπως ένα άδαιο μπουκάλι, από μέρη που είχαν διαφύγει, τα οποία είχαν τοποθετηθεί σε ειδικές θέσεις στο πολυπληθές τους περιβάλλον και ήταν πάντα προστατευμένα.

Όταν οι πρόσφυγες ή τα εσωτερικά εκτοπισμένα άτομα έχουν τα ίδια τραύματα ή / και οι νεοφερμένοι ζουν μαζί στον ίδιο καταυλισμό ή οικισμό, μπορούν να μοιράζονται τα ίδια συνδετικά αντικείμενα ή φαινόμενα. Ένα συγκινητικό παράδειγμα αυτού, με τη

μορφή τέχνης, έχει απεικονιστεί από τον Βολφ Βέρντιγκερ, έναν γνωστό ζωγράφο της Βιέννης της Αυστρίας. Ο πατέρας του Βέρντιγκερ ήταν Εβραίος που είχε χάσει τη γυναίκα και το γιο του κατά τη διάρκεια του Ολοκαυτώματος και αργότερα παντρεύτηκε τη γερμανίδα μητέρα του Βέρντιγκερ. Λόγω του ιστορικού του, πιστεύω ότι ο Βέρντιγκερ ενδιαφέρθηκε πολύ για την ανθρώπινη φύση, την ομαδική βία, τη σύγκρουση στη Μέση Ανατολή και την ψυχανάλυση. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990 και της δεκαετίας του 2000, ζωγράφιζε έργα που αντικατόπτριζαν δεκάδες ψυχαναλυτικές έννοιες όπως η ταυτότητα μεγάλων ομάδων, η φοβία και τα συνδεδετικά αντικείμενα. Ένας από τους πίνακές του, με τίτλο *Η δύναμη του εδάφους*, δείχνει το βασανισμένο πρόσωπο ενός άνδρα με τα μάτια του κλειστά και το στόμα του ανοιχτό. Κάτω από το λαιμό του ανθρώπου, το σώμα του εξαφανίζεται σε κίτρινο χώμα. Υπάρχουν παλιά κλειδιά πόρτας κολλημένα στο έδαφος που περιβάλλουν το κεφάλι αυτού του ατόμου. Ο Βέρντιγκερ μου εξήγησε ότι η έμπνευση γι' αυτόν τον πίνακα προήλθε από το γεγονός ότι πολλοί Παλαιστίνιοι συμβολίζουν τα κλειδιά του σπιτιού τους ως συνδεδετικά αντικείμενα (Volkan, 2006). Όταν οι Ισραηλινοί γκρέμισαν τα σπίτια τους, αυτοί οι άνθρωποι, κατά μία έννοια, έγιναν εσωτερικά εκτοπισμένοι, ακόμη και αν δεν έφυγαν από την Παλαιστίνη. Έχουν γίνει πολυετείς πενθούτες για την απώλεια των σπιτιών τους. Έδωσαν στα κλειδιά ψυχολογική σημασία για να «παγώσουν» τη διαδικασία πένθους τους: η ελπίδα ότι θα ξανακτίσουν τα σπίτια τους και η προσδοκία για εκδίκηση αποτυπώνονται στα κλειδιά. Αργότερα, καρφίτσες που είχαν το σχήμα κλειδιών έγιναν κοινό σύμβολο για πολλούς Παλαιστίνιους, οι οποίοι, όπως παρατήρησα, τις φορούν στα πέτα των παλτό τους στις διεθνείς συναντήσεις.

Στο εισαγωγικό κεφάλαιο ανέφερα την επίσκεψή μου στην Τυνησία το 1990. Το 1982, η Οργάνωση για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης (ΟΑΠ) μετακόμισε στην Τύνιδα της Τυνησίας, αφού οι Ισραηλινοί τους ανάγκασαν να φύγουν από το Λίβανο. Το 1990 η ΟΑΠ μου επέτρεψε να μελετήσω για δέκα ημέρες ορφανά Παλαιστίνια παιδιά, πρόσφυγες στην Τύνιδα, που στεγάστηκαν από μία ανθρωπιστική οργάνωση σε ένα σπίτι που ονομάζεται Μπέιτ Ατφάλ αλ-Σουμούντ (Volkan, 1990a). Το σπίτι αυτό για τους ορφανούς Παλαιστίνιους φιλοξενούσε πενήντα δύο αγόρια και κορίτσια ηλικίας από οκτώ έως δεκαοκτώ ετών. Αυτή τη στιγμή ήμουν πρόεδρος της Αμερικανικής Ψυχιατρικής Εταιρείας (ΑΨΕ), στην Επιτροπή για την Ψυχιατρική και τις Εξωτερικές Υποθέσεις, και με ενθάρρυναν οι Ισραηλινοί συνάδελφοι να παρακολουθήσω αυτά τα ορφανά και στη συνέχεια να παρουσιάσω τα ευρήματά μου σε μια συνάντηση στην

Ιερουσαλήμ. Γνώρισα ένα όμορφο δεκαεπτάχρονο αγόρι, τον οποίο θα αναφέρω ως Φαρούκ. Είχε ζήσει σε αυτό το ορφανοτροφείο για έντεκα χρόνια. Ήταν ο αρχηγός της ομάδας ποδοσφαίρου και μιλούσε τέλεια αγγλικά. Όταν ο Φαρούκ ήταν πέντε ετών, είχε δει τη δολοφονία του πατέρα του, της μητέρας του, της αδελφής του και ενός ξαδέλφου του στην Παλαιστίνη. Ο Φαρούκ και ο θεός του ήταν οι μόνοι επιζώντες. Αργότερα χωρίστηκε από αυτόν τον θεό και με την βοήθεια της ΟΑΠ εξορίστηκε στην Τυνησία. Μου είπε την ιστορία της ζωής του με τρόπο ουσιαστικό και με πληροφόρησε ότι δεν θυμόταν πλέον τα πρόσωπα των γονιών του. Ο ίδιος μου εξομολογήθηκε ότι όταν ήταν μόνος του συχνά έκλαιγε. "Ξέρω ότι είναι κάτι υγιές που πρέπει να κάνουμε", είπε.

Όταν ο Φαρούκ μιλούσε, προέβαινε σε μια ασυνήθιστη δραστηριότητα. Έτριβε συνεχώς το δεξί του παπούτσι. Όταν απόρησα με αυτό που έκανε, μου είπε ότι ως παιδί, ενώ παρακολουθούσε τη μητέρα του και τη γιαγιά του να μαγειρεύουν γλυκά, πάτησε κατά λάθος μέσα σε ένα ζεστό τηγάνι και έκαψε τη δεξιά του πατούσα. Ο πατέρας του είχε βάλει αλοιφή στο έγκαυμα και προσπάθησε να κατευνάσει τον πόνο του. Αυτή ήταν η πρώτη μνήμη του Φαρούκ. Ακόμη είχε μια ουλή από αυτό το επεισόδιο και, χωρίς να του το ζητήσω, έβγαλε το δεξί του παπούτσι και την κάλτσα, μου έδειξε την ουλή και μου έδειξε τον τρυφερό τρόπο με τον οποίο την αγγίζει. Η ουλή κάλυπτε το κάτω μέρος του δεξιού ποδιού του. Μου εκμυστηρεύτηκε ότι όταν άγγιζε την ουλή του, «σχεδόν ανακαλώ τους γονείς μου από μέσα μου, μέσα από το σώμα μου». Είχε κάνει πρόσφατα μια ουλή στο αριστερό γόνατό του ενώ έπαιζε ποδόσφαιρο, αλλά είπε ότι αυτή δεν ήταν τίποτα. η παλιά ουλή ήταν τα πάντα.

Ακούγοντας τον Φαρούκ συνειδητοποίησα ότι το σημάδι του συμβόλιζε τους χαμένους γονείς του, την οικογένειά του και το σπίτι του. Αγγίζοντας τη σημάδι του, μπορούσε να φέρει τους χαμένους συγγενείς και το σπίτι του πίσω στη ζωή του, μη αγγίζοντας τη σημάδι του, θα τους έλεγε "αντίο". Ο Φαρούκ είχε την ικανότητα να εξαγνίζει. Ήταν ένας αστέρας ποδοσφαιριστής, κερδίζοντας περισσότερα γκολ από οποιονδήποτε άλλον, χρησιμοποιώντας το πόδι του με την ειδική ουλή και ίσως εκφορτίζοντας αισθήματα οργής και εκδίκησης με αυτόν τον τρόπο. Τα άλλα ορφανά φάνηκε να γνωρίζουν την ιδιαιτερότητα του σηματοδεδεμένου ποδιού του Φαρούκ. Έρχονταν και άγγιζαν το δεξί του παπούτσι και μερικές φορές την ουλή του, και η αυτοεκτίμησή τους και η αίσθηση ευεξίας τους αυξάνονταν. Συνειδητοποίησα ότι η

ουλή του Φαρούκ ήταν το συνδεδετικό του αντικείμενο και άλλοι στο ορφανοτροφείο μοιράζονταν αυτό το "μαγικό" μέρος του δέρματός του ως το συνδεδετικό τους αντικείμενο (Volkan, 2014b).

Έμαθα μια άλλη ιστορία για ένα "ζωντανό συνδεδετικό αντικείμενο", από τους Παλαιστίνιους πρόσφυγες στην Τύνιδα, που αναφέρεται στο αίσθημα νοσταλγίας ως συνδεδετικό φαινόμενο. Την εποχή της επίσκεψής μου, η ΟΑΠ είχε την έδρα της στην Τύνιδα και ένας σημαντικός πληθυσμός Παλαιστίνιων, συμπεριλαμβανομένου του προέδρου Γιάσερ Αραφάτ, ζούσε τότε στην Τυνησία. Ως ομάδα, οι Παλαιστίνιοι φαίνονταν να βρίσκονται σε κατάσταση διαρκούς εγρήγορσης και φοβούνταν τις απροσδόκητες μυστικές επιθέσεις ισραηλινών διοικητών. Πράγματι, πριν από την επίσκεψή μου, ένας από τους στενότερους συνεργάτες του κ. Αραφάτ είχε δολοφονηθεί στο σπίτι του κατά τη διάρκεια μιας ισραηλινής επιδρομής. Είχα την εντύπωση ότι οι περισσότεροι Παλαιστίνιοι δεν απολάμβαναν ποτέ έναν καλό ύπνο. Καλούσαν ή επισκέπτονταν ο ένας τον άλλον όλες τις ώρες της νύχτας μόνο για να ελέγξουν ότι τίποτα δεν πήγαινε στραβά. Ο Πρόεδρος Αραφάτ, όπως μου είπαν, ποτέ δεν έμενε σε μία τοποθεσία για καιρό, αλλά κινούνταν συνεχώς για λόγους ασφαλείας. Η ΟΑΠ χρησιμοποίησε καμουφλαρισμένα ιδιωτικά αυτοκίνητα που σκορπίζονταν στους δρόμους σαν να ήταν σε διαρκή κίνηση. Το άγχος της ομάδας ήταν φανερό. Οι Παλαιστίνιοι στην Τύνιδα αισθάνθηκαν σαν να είχαν εξοριστεί με τη βία και επιθυμούσαν να επιστρέψουν σε μια ειρηνική πατρίδα. Παρόλο που η κυβέρνηση της Τυνησίας είχε δώσει στην ΟΑΠ κάποια αυτονομία, οι Παλαιστίνιοι στην Τύνιδα θεωρούσαν τους εαυτούς τους πρόσφυγες. Για δέκα ημέρες επισκέφτηκα πολλά παλαιστινιακά σπίτια και τα γραφεία υψηλόβαθμων αξιωματούχων. Κατά καιρούς ένιωθα ότι ερωτήθηκα έμμεσα από την ΟΑΠ για να διασφαλίσω ότι θα παρουσιάσω τα ευρήματά μου με ουδέτερο τρόπο. Δεν ήταν μυστικό το ότι σχεδίαζα να δημοσιεύσω τα ευρήματά μου και να μιλήσω για τα Παλαιστίνια ορφανά παιδιά που ζούσαν στην Τύνιδα σε μια επερχόμενη συνάντηση στο Ισραήλ για τα παιδιά του πολέμου.

Κατά τη διάρκεια γεύματος με ανώτερους αξιωματούχους της ΟΑΠ συνάντησα μια έκτακτη γυναίκα στα είκοσι της, που μου ζήτησε να της πάρω συνέντευξη. Για τέσσερα βράδια ερχόταν στο ξενοδοχείο μου και μιλούσαμε μέχρι αργά τη νύχτα. Οι συνομιλίες μας ανέρχονταν σε δεκαέξι ώρες και πήρα πολλές σημειώσεις. Η νεαρή γυναίκα μου παρουσιάστηκε σε τέλεια αγγλικά ως κόρη αεροπειρατή. Όταν ήταν παιδί με οιδιπόδειο

σύνδρομο, ο πατέρας της είχε καταλάβει εμπορικό αεροπλάνο και το ανάγκασε να προσγειωθεί στο Ισραήλ, απαιτώντας την απελευθέρωση ορισμένων Παλαιστινίων κρατουμένων από ισραηλινές φυλακές. Σύμφωνα με τον απολογισμό της, ο πατέρας της "εξαπατήθηκε" από ισραηλινές αντιτρομοκρατικές δυνάμεις και πυροβολήθηκε μέχρι θανάτου κατά τη διάρκεια του επεισοδίου της αεροπειρατείας.

Παρόλο που η γυναίκα μου έδωσε την άδεια να χρησιμοποιήσω το όνομά της, απέφυγα να το κάνω όταν έγραψα αρχικά γι' αυτή (Volkan, 1999), όπως επίσης θα το αποφύγω τώρα. Η ιστορία της ήταν οδυνηρή, που περιστρέφεται γύρω από την ανατροφή της από έναν «ήρωα φάντασμα», την ψυχική αναπαράσταση του πατέρα της. Μετά το θάνατό του, πολλοί από τους φίλους του, που είχαν υψηλές θέσεις στην ΟΑΠ, την αντιμετώπισαν ως ένα ιδιαίτερο ον. Ήταν εξιδανικευμένη ως η κόρη του μάρτυρα και ως σύμβολο της Παλαιστίνης. Αυτοί οι ισχυροί άνδρες βοήθησαν στην εκπαίδευσή της. Σταδιακά πέρασε ολόένα και περισσότερο χρόνο στα κεντρικά γραφεία της ΟΑΠ και εργάστηκε επίσης ως γραμματέας του Προέδρου Αραφάτ. Ήταν παρούσα σε πολλές επίσημες και κοινωνικές συγκεντρώσεις των αρχών της ΟΑΠ και τους συνόδευε σε διάφορα ταξίδια. Όταν παρακολούθησα ένα πολύωρο γεύμα που έδωσε ο πρόεδρος Αραφάτ, για παράδειγμα, λειτούργησε ως ένα είδος σιωπηλής οικοδέσποινας. Η προσοχή μου εδώ δεν είναι να παρουσιάσω την προσωπική της ιστορία καθαυτή, αλλά μάλλον να δείξω πόσο σημαντικό ρόλο έπαιξε στον ψυχολογικό τομέα για τις αρχές της ΟΑΠ και, κατ'επέκταση, για τους "εξόριστους" Παλαιστίνιους στην Τύνιδα.

Κάθε Παλαιστίνιος στην Τύνιδα ήξερε ποια ήταν. Όταν τη γνώρισα, ήταν μία νέα και όμορφη γυναίκα, και γνώριζε ότι αντιπροσώπευε μια εξιδανικευμένη Παλαιστίνη στην οποία οι εξόριστοι Παλαιστίνιοι ήθελαν να επιστρέψουν. Όταν με συνάντησε για τις συνεντεύξεις, φορούσε ένα λευκό φόρεμα. Παρά τη φυσική ομορφιά και τη χάρη της, και παρ' όλο που προσπαθούσαν να την κατακτήσουν άνδρες τακτικά, είχε παραμείνει «αγνή». Ήθελε να ξέρω ότι ήταν ακόμα παρθένα. Αναφέρω αυτό για να τονίσω ότι ενσάρκωνε την έννοια της "λευκής παρθένου". Παρ' όλο που η αραβοϊσραηλινή σύγκρουση ήταν αιματηρή και οι δύο πλευρές είχαν χρησιμοποιήσει βία, αυτή η νεαρή γυναίκα έπρεπε να παραμείνει σαν λουλούδι στο πεδίο της μάχης. Έμαθα ότι πολλοί άνδρες στην έδρα της ΟΑΠ την βρήκαν πολύ ελκυστική, αλλά παρέμεινε, κατά κάποιον τρόπο, «απρόσιτη», αφού εκπροσωπούσε τη λαχτάρα των Παλαιστινίων για το δικό τους κράτος, το οποίο εκείνη την εποχή ήταν επίσης απρόσιτο.

Καθώς οι ώρες των συνεντεύξεων έφταναν στο τέλος τους, την ρώτησα γιατί προσφέρθηκε εθελοντικά να έρθει να πει την ιστορία της αργά τη νύχτα, για να αποκαλύψει τις προσωπικές της ευχές και φόβους, εν συντομία, γιατί ανοίχτηκε τόσο ολοκληρωτικά σε έναν ξένο. Αποκρίθηκε ότι ενώ γνώριζε το ρόλο της ως «σημαία» για τον παλαιστινιακό λαό στην Τύνιδα, ήξερε επίσης ότι ήταν φτιαγμένη από σάρκα και αίμα και είχε όνειρα να βρει σύντροφο, να παντρευτεί, να κάνει σεξ και να είναι κανονικός άνθρωπος. Η αλήθεια ήταν ότι ήθελε να είναι συνάμα ένα εξιδανικευμένο σύμβολο, το οποίο μοιράζονται οι "εξόριστοι" Παλαιστίνιοι στην Τυνησία, και μια κανονική γυναίκα. Γνώριζε ότι για να είναι ο ένας τύπος προσώπου, θα έπρεπε να εγκαταλείψει τον άλλο. Δεν είχε λύση για τον εσωτερικό της αγώνα, είχε αναπτύξει μια ονειροπόληση στην οποία θα έχανε και τις δύο ταυτότητες για να αποβάλλει την έντασή της. Στην ονειροπόλησή της, φαντάστηκε ότι ήταν σε αεροπλάνο με τον πρόεδρο Αραφάτ, την ζωντανή φιγούρα του ήρωα/ πατέρα της. Το αεροπλάνο τους θα ανατιναζόταν στον αέρα, σκοτώνοντας και τους δύο. Οι ψυχαναλυτές μπορεί να καταλήξουν σε άλλα νοήματα για την ονειροπόληση της γυναίκας, όπως την επιθυμία για επανένωση με την εικόνα του νεκρού πατέρα της, αλλά εδώ απλά θέλω να αναφερθώ στον εσωτερικό της αγώνα μεταξύ της ύπαρξης ενός συμβόλου ή μιας κανονικής γυναίκας. Η φαντασία της την ενοχλούσε. Ήταν καλά διαβασμένη και ήξερε κάποια πράγματα για την ψυχανάλυση. Έτσι, όταν εγώ, ένας ψυχαναλυτής, εμφανίστηκα στην Τύνιδα, ήθελε να μοιραστεί μαζί μου το εσωτερικό της δίλημμα, σκεπτόμενη ότι η συζήτηση μπορεί να βοηθήσει. Είναι ενδιαφέρον πως ήξερε ότι δεν θα της έδινα συμβουλές.

Έχουν περάσει πολλά χρόνια από τότε που γνώρισα αυτή τη γυναίκα. Μέχρι σήμερα, δεν ξέρω αν η εμφατική κατανόηση μου του εσωτερικού της αγώνα ήταν χρήσιμη γι' αυτή. Φυσικά, έλαβαν μέρος δραματικά γεγονότα σχετικά με την πολιτική κατάσταση της ΟΑΠ από τότε. Η Δήλωση Αρχών, μια συμφωνία μεταξύ της ΟΑΠ και της ισραηλινής κυβέρνησης, υπογράφηκε από τον Γιασέρ Αραφάτ και τον Γίτσακ Ραμπίν στον κήπο του Λευκού Οίκου στην Ουάσινγκτον, στις 13 Σεπτεμβρίου του 1993. Ο Αραφάτ επέστρεψε στη Γάζα την 1η Ιουλίου του 1994. Ίσως η επιστροφή των Παλαιστίνιων από την Τύνιδα στην προγονική τους γη, πήρε την εξωτερική πίεση από αυτή τη γυναίκα που λειτουργούσε ως φυσική αναπαράσταση νοσταλγίας για μια εξιδανικευμένη Παλαιστίνη. Ωστόσο, ενώ η Δήλωση Αρχών αναγνώρισε την ΟΑΠ ως

αντιπρόσωπο των Παλαιστίνιων, δεν αναγνώρισε τα πολιτικά και εθνικά δικαιώματα των Παλαιστίνιων. Ανέκυψαν σοβαρές αμφιβολίες σχετικά με τις προοπτικές εγκαθίδρυσης ενός παλαιστινιακού κράτους ή ακόμη και την παροχή στους Παλαιστίνιους του δικαιώματος αυτοδιάθεσης. Το φονταμενταλιστικό κίνημα απέκτησε νέα υποστήριξη μεταξύ των Παλαιστίνιων εις βάρος της ηγεσίας της ΟΑΠ και η ταυτοποίηση με την ΟΑΠ μειώθηκε. Ο Γιασέρ Αραφάτ, ο οποίος ήταν επίσης πρόεδρος της Παλαιστινιακής Εθνικής Αρχής, πέθανε στις 11 Νοεμβρίου 2004 στο Κλαμάρ της Γαλλίας.

Οι ιστορικοί που επικεντρώνονται στην ιστορία της ΟΑΠ πιθανότατα δεν θα αναφέρουν ποτέ τον ρόλο που έπαιξε αυτή η γυναίκα στο αρχηγείο της ΟΑΠ στην Τύνιδα στα τέλη της δεκαετίας του 1980 και στις αρχές της δεκαετίας του 1990. Ίσως δεν θα αναρωτηθούν ποτέ πώς μια ομάδα εξόριστων ανθρώπων στη μέση των πολιτικών ελιγμών, της τρομοκρατίας, του θανάτου και της ανησυχίας έκανε αυτό το άτομο ένα "ζωντανό συνδετικό αντικείμενο". Ως πνευματική αναπαράσταση της εξιδανικευμένης κατάστασής τους και του τι σήμαινε γι' αυτούς, βοήθησε αυτούς τους Παλαιστίνιους να ανεχτούν τα συναισθήματα που σχετίζονται με την στέρησή τους. Χρησίμευσε ως σύνδεσμος μεταξύ της εξιδανικευμένης Παλαιστίνης και της πραγματικότητας της ανυπαρξίας της (απώλεια).

Μερικοί αναλυτές, όπως οι Ανζιέ (1984), Σασεγκέ- Σμίργκελ (1984) και Κέρνμπεργκ (1989), περιγράφουν τη νοητική αναπαράσταση ενός κράτους ως σύμβολο της στοργικής μητέρας. Η ΟΑΠ και οι Παλαιστίνιοι στην Τύνιδα είχαν δημιουργήσει μια πραγματική απεικόνιση αυτής της έννοιας. Η νεαρή γυναίκα ήταν συνάμα μια απρόσιτη παρθένα, η οποία αντανakλούσε την πραγματικότητα της κατάστασής τους, και μια μελλοντική "μητέρα". Ήταν καταλύτης για την πίστη τους σε ένα ελπιδοφόρο μέλλον. Έχω αντιληφθεί ότι χρησιμοποίησαν την εικόνα της για να τους δώσει τη δύναμη να προχωρήσουν και να διεκδικήσουν την κρατική τους υπόσταση.

Η ιστορία της Παλαιστίνιας γυναίκας δείχνει πώς ένας ζωντανό ανθρώπινο ον μπορεί να λειτουργήσει ως ζωντανό συνδετικό αντικείμενο - στην περίπτωση της, ένα κοινό αντικείμενο σύνδεσης για μια ολόκληρη ομάδα ανθρώπων, την παλαιστινιακή κοινότητα στην Τύνιδα. Εκπροσωπούσε ένα εξωτερικό κοινό σημείο μεταξύ της «χαμένης» αλλά εξιδανικευμένης Παλαιστίνης και της πραγματικότητας, κατά την

οποία ήταν εξόριστοι. Διατηρώντας ζωντανό το εξιδανικευμένο κράτος της Παλαιστίνης στο σύμβολο που δημιούργησαν στο πρόσωπο αυτής της νεαρής γυναίκας, εμπνεύστηκαν να μην εγκαταλείψουν την αναζήτηση μιας ανεξάρτητης Παλαιστίνης. Από άποψης επιπτώσεων, αυτή η νεαρή γυναίκα συμβόλιζε τη νοσταλγία των Παλαιστινίων. Τον πόθο τους για ένα παλαιστινιακό κράτος με σύμβολο την νοσταλγία της.

Η νοσταλγία είναι η επίδραση που συνδέεται με τα συνδεδετικά αντικείμενα και φαινόμενα ή εκείνη η οποία μπορεί να λειτουργήσει καθ' εαυτού ως συνδεδετικό φαινόμενο. Ο Ντέβιντ Ουέρμαν (1977) περιγράφει πώς ένα άτομο απολαμβάνει τη διαδικασία αναζήτησης, ενώ γνωρίζει ότι αυτό που χάθηκε δεν θα βρεθεί. Όταν χρησιμοποιείται δημιουργικά, η νοσταλγία παρέχει μια χρονική περίοδο για τον μετανάστη ή τον πρόσφυγα να κάνει προσαρμογές σε μια νέα χώρα. Όταν πραγματοποιούνται τέτοιες προσαρμογές, η επίδραση της νοσταλγίας χάνεται, αλλά συνήθως δεν εξαφανίζεται εξ ολοκλήρου.

Αντιθέτως, υπάρχουν καταστάσεις όπου η νοσταλγία δεν μπορεί να εξελιχθεί. Ένας πρόσφυγας ή μετανάστης μπορεί να προβεί άμεσα ή έμμεσα σε καταθλιπτική κατάσταση και να προσβληθεί από συναισθήματα όπως η αυτολύπηση, η δυσαρέσκεια, ο φθόνος και η απελπισία, όπως συχνά συμβαίνει μεταξύ εκείνων που τραυματίστηκαν από τον πόλεμο και εξορίστηκαν με τη βία. Η ενοχή όσων επέζησαν, ενώ άλλοι δεν τα κατάφεραν, και η αίσθηση της ανικανότητας και της ταπείνωσης, εσωτερικεύονται και υπερνικούν την ελπίδα για το μέλλον. Όταν η νοσταλγία δηλητηριάζεται, απαγορεύει τη σταδιακή διαδικασία της εργασίας μέσω των απωλειών και των αλλαγών και το άτομο δεν μπορεί να προσαρμοστεί σε καταστάσεις πρόσφυγα ή εξορίας, δεν μπορεί να επιτύχει μια εσωτερική διάκριση και συνέχεια του παρελθόντος, του παρόντος και του μέλλοντος. Κατά συνέπεια, αυτός ή αυτή μπορεί να αναπτύξει συμπτώματα ή χαρακτηριστικά γνωρίσματα για να καλύψει μια τέτοια έλλειψη εσωτερικής διάκρισης και συνέχειας.

4. Κειμενική ανάλυση

Το επικοινωνιακό πλαίσιο για την εκπόνηση της συγκεκριμένης εργασίας αφορά τη μετάφραση ειδικού κειμένου με γλώσσα-πηγή την αγγλική και γλώσσα-στόχο την ελληνική. Το θέμα του κειμένου- πηγή είναι το ψυχολογικό υπόβαθρο των μεταναστών και των προσφύγων μετά την μετακίνησή τους στον νέο τόπο διαμονής τους. Το τρίτο κεφάλαιο του βιβλίου, το οποίο πραγματεύτηκε για την μεταφραστική διαδικασία, αφορά τα συνδετικά αντικείμενα, τα συνδετικά φαινόμενα και την νοσταλγία που αντιμετωπίζουν οι μετανάστες, οι πρόσφυγες και τα εσωτερικά εκτοπισμένα άτομα. Το κείμενο διαθέτει περιορισμένη ειδική ορολογία πάνω στην ψυχολογία, καθώς και ονομασίες διεθνών οργανισμών και υπηρεσιών. Το πρωτότυπο κείμενο επιτελεί τους ίδιους σκοπούς με το μετάφρασμα. Ο συγγραφέας του κειμένου- πηγή δεν έχει ως μητρική την αγγλική γλώσσα, καθώς είναι Τούρκος- Κύπριος μετανάστης στις ΗΠΑ, όμως μετοίκησε στην Αμερική σε νεαρή ηλικία και το έργο του ως καθηγητής Ψυχιατρικής εξελίχθηκε και αναπτύχθηκε εξ ολοκλήρου στα αγγλικά. Το βιβλίο είναι αποκλειστικά γραμμένο από τον ίδιο και έχει έντονο βιοματικό χαρακτήρα. Ως εκ τούτου, αναμενόμενα είναι τα προβλήματα ορολογίας, καθώς ο κλάδος της ψυχιατρικής και της ψυχολογίας απαρτίζονται από εύρος ειδικών λέξεων και εκφράσεων.

Το συγκεκριμένο κεφάλαιο πραγματεύεται τις ψυχολογικές αντιδράσεις των ανθρώπων μετά την μετακίνησή τους στους νέους τόπους διαμονής τους, τις αντιδράσεις θλίψης και την διαδικασία πένθους τους και πως αυτές ξεπερνούνται ή γίνονται τα άτομα αιώνιοι πενθούντες. Ο συγγραφέας παρουσιάζει εν συντομία την βιοματική και προσωπική του εμπειρία μετά την μετανάστευση στις ΗΠΑ. Στη συνέχεια εξιστορεί την ιστορία ενός Παλαιστίνιου αγοριού που ένα μέρος του σώματός του συνέβαλε στην διαδικασία πένθους του και ήταν το συνδετικό αντικείμενο που είχε με την οικογένειά του, καθώς αντιπροσώπευε μια πρώιμη μνήμη του από τα παιδικά του χρόνια. Ενώ επίσης, αναλύει την ψυχολογική κατάσταση μιας κοπέλας η οποία ήταν η ζωντανή αναπαράσταση μιας χαμένης Παλαιστίνης, αφού είχε γίνει το ζωντανό είδωλο και η εξιδανικευμένη μορφή ενός έθνους που αποζητούσε την ανασύστασή του. Σε ευρύτερο πλαίσιο, άξονας του κεφαλαίου ήταν οι πρόσφυγες και τα εσωτερικά εκτοπισμένα άτομα της Παλαιστίνης.

Ο τύπος αφορά τη μεταφραστική διαδικασία και τις προτεραιότητες που πρέπει να ληφθούν υπόψη κατά τη μετάφραση.¹ Ένα κείμενο ανήκει σε ένα συγκεκριμένο είδος λόγω του ύφους του, το οποίο είναι οι συνδυασμοί γλωσσικών χαρακτηριστικών με επαναλαμβανόμενα περιστασιακά χαρακτηριστικά. (Gregory and Carroll 1978:4) Το είδος του κειμένου είναι η κατηγορία στην οποία κατατάσσουμε ένα κείμενο κατά την ανάγνωση από φυσικούς ομιλητές μιας γλώσσας.² Αυτό αφορά τα γλωσσικά χαρακτηριστικά που λαμβάνονται υπόψη κατά τη μεταφραστική διαδικασία.³ Σύμφωνα με την Trosborg, οι παράγοντες που καθορίζουν το είδος του κειμένου είναι ο επικοινωνιακός σκοπός, το περιεχόμενο, η μορφή, το μέσο, κλπ. Σημαντικός παράγοντας, λοιπόν, είναι ο επικοινωνιακός σκοπός. Από κείμενο σε κείμενο ο σκοπός αλλάζει.⁴

Κατά τους Reiss και Vermeer, μια απλή πράξη στοχεύει σε ένα αποτέλεσμα. Αντίστοιχα η μεταφραστική πράξη έχει και αυτή έναν σκοπό, όμως πιο πολύπλοκο. Στη μεταφραστική πράξη περιλαμβάνεται μια ήδη υπάρχουσα πράξη, το κείμενο-πηγή. Στην πολύπλοκη πράξη αυτή το ερώτημα τίθεται στο αν, πως και κατά πόσο συνεχίζεται η προϋπάρχουσα πράξη. Άρα ο σκοπός της μετάφρασης εξαρτάται από την πρόθεση του πομπού για το μήνυμα που θέλει να μεταδώσει μέσω του μεταφράσματος.⁵

5. Επί μέρους σχόλια

5.1. Ορολογία

Ένα συχνό φαινόμενο που συναντάμε στη μετάφραση είναι η ύπαρξη συγκεκριμένης ορολογίας στο κείμενο-πηγή, το οποίο ανήκει σε ένα συγκεκριμένο είδος κειμένου (π.χ. νομικά, οικονομικά κείμενα) και κατά τη μεταφραστική διαδικασία πρέπει να μεταφερθεί στη γλώσσα-στόχο. Η ορολογία αποτελεί το μέσο που συνδέει τη γλώσσα με τον πραγματικό κόσμο και αναπαριστά «αντικείμενά» του. Οι ειδικοί χρησιμοποιούν όρους για να εκφράσουν το αντικείμενό τους, να ανταλλάξουν απόψεις

¹ Reiss, K. (2000) *Translation Criticism: The Potentials and Limitations*, trans. Erroll F. Rhodes. Manchester: St Jerome.

² Trosborg, A. (ed.) *Text Typology and Translation*. Amsterdam: John Benjamins.

³ Reiss, K. (2000) *Translation Criticism: The Potentials and Limitations*, trans. Erroll F. Rhodes. Manchester: St Jerome.

⁴ Trosborg, A. (ed.) *Text Typology and Translation*. Amsterdam: John Benjamins.

⁵ Reiss, K, Vermeer, H. J. (2014) *Towards a General Theory of Translational Action*. London: Routledge.

και να οργανώσουν την δομή των κανόνων τους.⁶ Το συγκεκριμένο προς μετάφραση κείμενο ανήκει στον κλάδο της νομικής περιγραφικής μετάφρασης και συγκεκριμένα της ψυχολογίας και ψυχιατρικής και έχει ως στόχο να πληροφορήσει τον αναγνώστη, όπως αναφέρεται και στην κειμενική ανάλυση. Γι' αυτό τον λόγο έχει πολλούς όρους, απλούς και σύνθετους. Απλοί όροι είναι, παραδείγματος χάριν, οι λέξεις «immigrants», «refugees», «linking objects» και «linking phenomena», που στην ελληνική μεταφράζονται στο πλαίσιο νομικών κειμένων με συγκεκριμένο τρόπο ως «μετανάστες», «πρόσφυγες», «συνδεδετικά αντικείμενα» και «συνδεδετικά φαινόμενα» αντίστοιχα. Πιο πολύπλοκη ορολογία αποτελούν οι οργανισμοί που αναφέρονται στο κείμενο όπως οι «Universal Declaration of Human Rights», «Palestinian Liberation Organisation» και «American Psychiatric Association», των οποίων η κατοχυρωμένη μετάφραση είναι «Οικουμενική Διακήρυξη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα», «Οργάνωση για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης» και «Αμερικανική Ψυχιατρική Εταιρεία» αντίστοιχα. Πλήθος των συμβάσεων υπήρχε στις βάσεις ορολογίας αλλά και σε βάσεις με σώματα κειμένων, προερχόμενων κυρίως από την ΕΕ και άλλους έγκυρους οργανισμούς ώστε να πιστοποιηθεί η χρήση τους. Επιπλέον υπήρχε στις άνωθεν περιπτώσεις η επίσημη μετάφραση στα ελληνικά στις κεντρικές ιστοσελίδες των Οργανισμών.

5.1.1. Ακρωνύμια

Όσων αφορά την κατηγορία αυτή, το κείμενο δεν περιείχε ακρωνύμια, δηλαδή βραχυγραφίες, οι οποίες φωνολογικά αντιμετωπίζονται ως ολοκληρωμένη λέξη. Εν αντιθέσει με τις συντομογραφίες που διαβάσει κανείς το κάθε γράμμα ξεχωριστά, μερικές εκ των οποίων απαντώνται στο κείμενο. Τα ακρωνύμια σχηματίζονται είτε από τα αρχικά των λέξεων είτε από συνδυασμό των αρχικών γραμμάτων και συλλαβών. Οι συντομογραφημένες λέξεις δημιουργήθηκαν κυρίως για γλωσσική οικονομία, τόσο στη χρήση της κοινής όσο και της ειδικής γλώσσας ή, σύμφωνα με τον Zipf (1965:30), η «εξοικονόμηση χρόνου και προσπάθειας». Συντομογραφίες αποτελούν τα εξής: «PLO», «APA», «DOP», που βρίσκονται στο κείμενο καθώς δεν διαβάζονται ως μια ολοκληρωμένη λέξη αλλά μεμονωμένα το κάθε γράμμα. Η απόδοσή τους διαφέρει

⁶ Baker, M. (1992) *In Other Words*. London: Routledge.

ανάλογα με τη χρήση της κάθε συντομογραφίας εφόσον δεν είναι ευρέως γνωστές με τη μορφή συντομογραφίας αλλά χρησιμοποιούνται αναλυτικά στην ελληνική. Οι συντομογραφημένες λέξεις είναι, επίσης, αποτέλεσμα της τάσης για δημιουργικότητα, όπως συμβαίνει με τα ακρωνύμια που επιλέγονται για τις ονομασίες εταιρειών. Η ανάγκη γλωσσικής περιγραφής μιας ιδέας ή ανακάλυψης με τρόπο που να πληροί τα κριτήρια της ανακλησιμότητας, της ακρίβειας και της σαφήνειας των δηλουμένων των εταιρειών δεν επιτυγχάνεται με μακροσκελείς όρους. Η ειδική γλώσσα τείνει όλο και περισσότερο στη δημιουργία και καθιέρωση των συντομογραφημένων όρων, επιδιώκοντας επικοινωνιακή μονοσημία, δηλαδή μία μόνο σημασία κάθε όρου σε μια συγκεκριμένη επικοινωνιακή κατάσταση, τάση που ενισχύεται απ' την κυριαρχία της αγγλικής στον επιστημονικό χώρο, «lingua franca».⁷ Υπήρξε επίσης μία περίπτωση στο κείμενο κατά την οποία υπάρχει δόκιμη μετάφραση του όρου « Declaration of Principles» , η οποία είναι « Δήλωση Αρχών», ενώ δεν υπάρχει αντίστοιχη συντομογραφία στα ελληνικά με εκείνη στα αγγλικά ως «DOP». Αντιθέτως όλες οι υπόλοιπες συντομογραφίες του κειμένου απαντώνται και χρησιμοποιούνται συχνά στην ελληνική γλώσσα.

5.1.2 Όροι με πολλαπλές αποδόσεις

Το πρόβλημα των όρων με πολλαπλές αποδόσεις είναι ένα σύνηθες πρόβλημα στην κατηγορία της ορολογίας. Λόγω απουσίας ισοδύναμου όρου στη γλώσσα-στόχο δεν υπάρχει σαφήνεια και διαφάνεια στη μετάφρασή του.⁸ Παράδειγμα στο κείμενο αποτελεί ο όρος « headquarters» που μεταφράζεται ως «αρχηγείο», «επιτελείο» και «αρχές», προσωπικά επέλεξα την πρώτη κυρίως και την τρίτη απόδοση, λαμβάνοντας υπόψιν ότι το επιτελείο χρησιμοποιείται για τον στρατό. Δυσκολία αντιμετώπισα επίσης στις εκφράσεις «grief reaction» και «mourning process» οι οποίες είχαν πολλές και συνώνυμες αποδόσεις στα σώματα κειμένων και στα λεξικά, δηλαδή στην πρώτη περίπτωση υπήρξαν μεταφράσεις όπως «αντίδραση λύπης» , «αντίδραση θλίψης» και «πένθος» ενώ στην δεύτερη περίπτωση «πένθος», «στάδιο πένθους» και «διαδικασία

⁷ Κελάνδριας, Π. (2007) Η Μετάφραση των Οικονομικών Κειμένων. Αθήνα: Διάυλος.

⁸ Κελάνδριας, Π. (2007) Η Μετάφραση των Οικονομικών Κειμένων. Αθήνα: Διάυλος.

πένθους», προς εξυπηρέτηση του κειμένου χρησιμοποίησα τις μεταφράσεις «αντίδραση θλίψης» και «διαδικασία πένθους». Η χρήση πολλαπλών αποδόσεων οφείλεται κυρίως στον συνωνυμιακό πλούτο μιας γλώσσας λόγω των διαχρονικά πολλών και ποικίλων γλωσσικών επιρροών αλλά και της ταυτόχρονης ενασχόλησης δύο ή περισσότερων ειδικών με το ίδιο αντικείμενο, η οποία έχει συχνά ως αποτέλεσμα τη διαφορετική ονομασία του ίδιου αντικειμένου. Όταν, λοιπόν, ένας όρος στη γλώσσα αφετηρίας αποδίδεται με δύο ή περισσότερες αποδόσεις στη γλώσσα αφίξεως ο μεταφραστής καλείται να επιλέξει έναν από τους δύο ή περισσότερους όρους, με την προϋπόθεση ότι οι όροι δύνανται να χαρακτηριστούν συνώνυμοι στο συγκεκριμένο κειμενικό περιβάλλον. Για τη σωστή χρήση μιας απόδοσης κριτήριο αποτελεί η ανταπόκριση που βρίσκει στη πράξη, κατά πόσο, δηλαδή, ο ορισμός του όρου είναι ακριβής και λειτουργεί σωστά στις συνθήκες της ειδικής επικοινωνίας του συγκεκριμένου κλάδου.

5.1.3. Μεταγραφή ονομάτων

Σύμφωνα με τον Ελληνικό Οργανισμό Τυποποίησης ΕΛΟΤ, τυποποίηση (Standardization, Normalisation) είναι η δραστηριότητα με την οποία θεσπίζονται διατάξεις, οι οποίες προορίζονται να εφαρμοστούν γενικά και κατ' επανάληψη, προκειμένου να αντιμετωπιστούν υπαρκτά ή εν δυνάμει προβλήματα και να επιτευχθεί ο καλύτερος δυνατός βαθμός τάξης σε ένα δεδομένο πλαίσιο εφαρμογής. Το πρόβλημα αφορά κυρίως τα τοπωνύμια και λιγότερο τα ανθρωπωνύμια. Σε ό,τι αφορά τα ανθρωπωνύμια το πρόβλημα είναι σχεδόν αμελητέο, διότι η πρακτική που κατά κανόνα ακολουθείται είναι να μη μεταγράφονται τα ονόματα αυτά στα ελληνικά, αλλά να παραμένουν όπως στο πρωτότυπο με τη λατινική γραφή τους. Η αρχή την οποία εφαρμόζεται για τη μεταγραφή των ξενικών ανθρωπωνυμίων είναι διττή. Πρώτον, η ακριβέστερη απόδοση του αυθεντικού τρόπου προφοράς των εν λόγω ανθρωπωνυμίων, πράγμα που, σε δύσκολες περιπτώσεις, επιτυγχάνεται με τη βοήθεια συναδέλφων που είναι φυσικοί ομιλητές της εκάστοτε ξένης γλώσσας. Δεύτερον, με την απλούστερη γραφή στα ελληνικά, σύμφωνα με την πρακτική που ήδη εφαρμόζουν στην Ελλάδα οι πιο έγκυρες και μεγάλης κυκλοφορίας εφημερίδες. Ο όρος απλούστερη γραφή σημαίνει βασικά στην πράξη ότι: τα διπλά σύμφωνα γίνονται μονά (π.χ. Barroso → Μπαρόζο), οι φθόγγοι που πλησιάζουν φωνητικά το ελληνικό [i] γράφονται πάντοτε με <i> (π.χ.

Sarkozy → Σαρκοζί), οι φθόγγοι που πλησιάζουν φωνητικά το ελληνικό [e] γράφονται πάντοτε με <ε> (π.χ. Blair → Μπλερ) και οι φθόγγοι που πλησιάζουν φωνητικά το ελληνικό [o] γράφονται πάντοτε πάντοτε με <ο> (π.χ. Baudouin → Μποντουέν). Επιδιώκοντας ομοιομορφία στο μετάφρασμα, επέλεξα να μεταγράψω με την απλούστερη μορφή όλα τα ξενικά ονόματα, καθώς και τα ορισμένα τοπωνύμια που υπήρξαν στο κείμενο. Ιδιαίτερη δυσκολία παρουσίασα στα ονόματα Παλαιστίνιων αρχηγών, τα οποία μεταγράφηκαν μέσω της ακουστικής περιγραφής των ονομάτων. Παράδειγμα αποτελούν τα ονόματα «Yasser Arafat» και «Yitzhak Rabin» που μεταγράφηκαν ως «Γιασέρ Αραφάτ» και «Γίτσακ Ραμπίν».

5.2. Έλλειψη Ισοδυναμίας Πάνω από το Επίπεδο της Λέξης

Το πρόβλημα της έλλειψης ισοδυναμίας πάνω απ' το επίπεδο της λέξης ξεκινάει όταν οι μεμονωμένες λέξεις αρχίζουν να συνδυάζονται μεταξύ τους. Οι λέξεις δεν συνδυάζονται με τυχαίο τρόπο αντιθέτως υπάρχουν πάντα περιορισμοί στη σύνταξη έτσι ώστε να βγάζουν όλες μαζί νόημα. Οι περιορισμοί αυτοί δεν αλλάζουν ειδικά όταν πρόκειται για μια ακολουθία λέξεων και είναι γραμμένοι σε μορφή κανόνων. Όμως πάνω από το επίπεδο της λέξης παρατηρούμε επαναλαμβανόμενα μοτίβα παρά κανόνες, δηλαδή την πιθανότητα να συνυπάρχουν συγκεκριμένες λέξεις μαζί και τη φυσικότητα με την οποία συνδέονται και βγάζουν νόημα. . Στη μετάφραση, λοιπόν, συνήθως η δυσκολία εντοπίζεται στην απόδοση των μοτίβων αυτών, κυρίως εφόσον αλλάζει η δομή των γλωσσών και οι συνδυασμοί των λέξεων.⁹ Στην έλλειψη ισοδυναμίας πάνω από το επίπεδο της λέξης ο μεταφραστής καλείται να επιλέξει αν θα χρησιμοποιήσει την κατά λέξη μετάφραση ή την ελεύθερη μετάφραση ώστε να βρει τα κατάλληλα ισοδύναμα που θα διατηρήσουν την όποια επικοινωνιακή αξία.¹⁰ Για παράδειγμα στο κείμενο υπάρχει το επίθετο «futureless», το οποίο θα μπορούσε να μεταφραστεί μέσα σε εισαγωγικά «χωρίς μέλλον», λύση που δεν θεωρείται ιδιαιτέρως δόκιμη, για αυτό το λόγο επέλεξα τον όρο «ατελέσφορος» καθώς σημαίνει δεν μπόρεσε κάτι να φτάσει στο επιθυμητό αποτέλεσμα. Αποτελεί μία εκ δια μέτρου διαφορετική

⁹ Baker, M. (1992) *In Other Words*. London: Routledge.

¹⁰ Κεντρωτής, Γ. (1996) *Θεωρία και Πράξη της Μετάφρασης*. Αθήνα: Διάλογος.

λέξη όμως εξυπηρετεί τους σκοπούς του κειμένου. Επίσης ο όρος «linking» που απαντάται πολλές φορές στο κείμενο συνοδεύοντας τους όρους «object» και «phenomena» μεταφράζεται ως «δεσμός», «σύνδεση», «σύνδεσμος», ή ο περιφραστικός τρόπος με αναφορική πρόταση «που συνδέει» δεν θα ήταν αρκετά εύπεπτος από τον Έλληνα αναγνώστη, γι' αυτό το λόγο επέλεξα την χρήση του επιθέτου «συνδετικός», καθώς το ρήμα «συνδέω» είναι ζωτικής σημασίας για την κατανόηση της φράσης «συνδετικό αντικείμενο», αφού δεν αποτελεί παγιωμένη έκφραση στα ελληνικά. Τέλος τα προβλήματα της απόδοσης των λεξικών μοτίβων μπορούν να χωριστούν σε 2 κατηγορίες: στις συμφράσεις και στις ιδιωματικές εκφράσεις. Στο συγκεκριμένο απόσπασμα βρίσκουμε δυσκολία μόνο στις συμφράσεις καθώς το περιεχόμενο του κειμένου δεν περιείχε ιδιωματικές εκφράσεις. Οι ιδιωτισμοί είναι σταθερές ενώσεις λέξεων για τις οποίες δεν ισχύουν οι μορφοσυντακτικοί, συνταγματικοί και σημασιολογικοί κανόνες των ελεύθερων ενώσεων λέξεων. Πρόκειται για « (...) κάθε ομάδα μορφημάτων ή λέξεων, η σημασία της οποίας δεν μπορεί να εξαχθεί από τις σημασίες των επιμέρους μερών του» (Healey 1968:71).). Αποτελούν αναμφίβολα χαρακτηριστικό στοιχείο κάθε ειδικής γλώσσας και δημιουργούνται για λόγους, όπως η κάλυψη των προσθετικών αναγκών της γλώσσας, η λεξική διατύπωση νέων ιδεών και πραγματικοτήτων κ.α. Τα στοιχεία που χαρακτηρίζουν τον ιδιωτισμό είναι η συντακτική και σημασιολογική σταθερότητα, η ιδιωτική ιδιότητα, η λεξικοποίηση και αναπαραγωγή και η συνηθισμένη, σταθερή χρήση του. Τα στοιχεία αυτά μπορεί να μην εντοπίζονται πάντα μαζί, αλλά ένας ικανός αριθμός αυτών συμβάλλει στη δημιουργία των συστατικών στοιχείων ενός ιδιωτισμού.¹¹

5.2.1. Συμφράσεις

Οι συμφράσεις είναι η ακολουθία μεμονωμένων λέξεων, οι οποίες δεν έχουν νοηματική σχέση μεταξύ τους. Σε ένα επίπεδο είναι η τάση συγκεκριμένων λέξεων να συνδυάζονται έτσι ώστε να βγάλουν νόημα μέσα στην πρόταση. Λέξεις οι οποίες είναι συνώνυμες μεταξύ τους πολλές φορές όταν συνδυάζονται με μία συγκεκριμένη λέξη δεν βγάλουν όλες το ίδιο νόημα και πολλές φορές δεν είναι δόκιμο να συνδυαστούν. Η

¹¹ Κελάνδριας, Π. (2007) *Η Μετάφραση των Οικονομικών Κειμένων*. Αθήνα: Διάλογος.

σειρά της ακολουθίας των λέξεων, όταν σύμφωνα με τους κανόνες της γλώσσας δεν υπάρχει λάθος. Σύμφωνα με τον Sinclair, υπάρχουν πολλοί τρόποι για να πει κανείς κάτι, πολλές επιλογές μέσα στη γλώσσα που έχουν ελάχιστη ή καμία σχέση με τον έξω κόσμο (1987a: 320). Αυτό εξηγεί γιατί οι συμφράσεις αντανακλούν τον πολιτισμό μιας γλώσσας. Για παράδειγμα, στο κείμενο υπάρχει η σύμφραση στα αγγλικά «psychological adjustment» μεταφράζεται στα ελληνικά ως «ψυχολογική προσαρμογή» » ,γιατί οι χρήστες της ελληνικής είναι δόκιμο να πουν «ψυχολογική προσαρμογή» και όχι «ψυχολογική διευθέτηση» ή «ψυχολογική ρύθμιση». Ένα ακόμη παράδειγμα είναι η σύμφραση «average expectable environment», η οποία μεταφράζεται στα ελληνικά ως «μέσο προσδοκώμενο περιβάλλον» και όχι ως «σύνηθες αναμενόμενο περιβάλλον». Επιπλέον στην σύμφραση «perpetual alert», δόθηκε η μετάφραση ως «διαρκής εγρήγορση» και όχι ως «διαρκής ετοιμότητα», μία τέτοια μεταφορά δεν θα ήταν αποδεκτή από τον Έλληνα αναγνώστη παρόλο που δύο αυτές λέξεις είναι συνώνυμες.

5.2.2 Διατήρηση του περιεχομένου αλλά όχι της μορφής

Κατά την μετάφραση επιτυγχάνεται η μεταφορά ενός μηνύματος από την γλώσσα-πηγή στην γλώσσα-στόχο. Η μεταφορά αυτή δεν αποτελεί εύκολη διαδικασία, όπως αναλύουμε τα μεταφραστικά προβλήματα που μας παρουσιάζονται κάθε φορά και ταξινομώντας τα σε κατηγορίες, μία κατηγορία εξ αυτών είναι και η έλλειψη ισοδυναμίας στο επίπεδο της μορφής του πρωτοτύπου με το μετάφρασμα. Λόγω των διαφορών στις δομές των γλωσσών καθίσταται δύσκολο να αποδοθεί το περιεχόμενο σωστά με την διατήρηση της μορφής του πρωτοτύπου. Επακολούθως , επιλέγουμε την διατήρηση του περιεχομένου και όχι της μορφής. Η σύνθεση καλλιτεχνικής έκφρασης και η αναπαραγωγή του περιεχομένου και του νοήματος στη γλώσσα- στόχο μπορεί να επιτευχθεί με τις ανάλογες για κάθε γλώσσα μορφές έκφρασης, η επιρροή που έχει στο περιεχόμενο η μορφή είναι σημαντική. Γι' αυτό η λειτουργία της έκφρασης σε μια γλώσσα, η οποία είναι πρωταρχική στα κείμενα που επικεντρώνονται στη μορφή, πρέπει να έχει μια ανάλογη μορφή στη μετάφραση, ώστε αυτή να είναι πραγματικά ισοδύναμη.¹² Όπως αναφέραμε προηγουμένως στην παράγραφο 5.2, ο μεταφραστής

¹² Reiss, K. (2000) *Translation Criticism: The Potentials and Limitations*, trans. Erroll F. Rhodes. Manchester: St Jerome.

κατά την μεταφραστική διαδικασία καλείται να επιλέξει ανάμεσα στην κατά λέξη μετάφραση και στην ελεύθερη μετάφραση. Στην κατά λέξη μετάφραση, το αποτέλεσμα, λόγω της πιστότητας και της στείρας μεταφοράς του πρωτοτύπου, είναι να διατηρείται πολλές φορές η μορφή, όμως να χάνονται στοιχεία του περιεχομένου. Αντιθέτως, στην πιο «ελεύθερη μετάφραση», το μετάφρασμα ξεφεύγει από την πιστότητα στη μορφή και με κάθε μέσο επιτυγχάνεται η μεταφορά του νοήματος.¹³ Στόχος του παρόντος μεταφράσματος είναι η μεταφορά νοημάτων και πληροφοριών, ως εκ τούτου υπάρχει μια σχετική ελευθερία. Παράδειγμα αποτελεί η χρήση στο κείμενο πολλών ουσιαστικοποιημένων ρημάτων ή γερουνδίων που στα ελληνικά μεταφράζονται ως ρήματα, «The guilt of surviving when others did not, and the sense of helplessness and humiliation, are internalized and overpower hope for the future» και η μετάφραση « Η ενοχή όσων επέζησαν, ενώ άλλοι δεν τα κατάφεραν, και η αίσθηση της απελπισίας και της ταπείνωσης, εσωτερικεύονται και υπερνικούν την ελπίδα για το μέλλον.».

5.2.3 Παράφραση

Η παράφραση είναι η διατύπωση μιας φράσης ή απλής λέξης με διαφορετικά λόγια. Ο μεταφραστής κάνει χρήση της μεθόδου της παράφρασης, με σκοπό να αποδώσει όσο το δυνατόν καλύτερα το πρωτότυπο κείμενο στη γλώσσα- στόχο, όταν αντιμετωπίζει το πρόβλημα έλλειψης ισοδυναμίας σε επίπεδο μορφής και λέξης. Χρησιμοποιείται και πολλές φορές είναι απαραίτητη, για λόγους όπως η επεξήγηση, η διευκρίνιση, ο καθορισμός, η μεταφορά ή η αναδιοργάνωση. Κατά την διαδικασία της παράφρασης αλλάζει η λεξικοποίηση του κειμένου, όμως το νόημα παραμένει το ίδιο. Είναι μια προσπάθεια για καλύτερη διατύπωση μιας φράσης ή μιας περιόδου. Ένα σύνηθες πρόβλημα που αντιμετωπίζεται είναι η ύπαρξη «πολιτισμικού κενού» μεταξύ της γλώσσας- αφετηρίας και της γλώσσας- αφίξεως, όταν επομένως είναι απαραίτητη η μεταφορά κάποιου πολιτισμικού στοιχείου από την γλώσσα του πρωτοτύπου στην γλώσσα του μεταφράσματος, τότε με την παράφραση περιγράφουμε αυτό που δεν μπορεί να μεταφερθεί ισοδύναμα. Ακόμη, όταν στο πρωτότυπο κείμενο υπάρχει

¹³ Κεντρωτής, Γ. (1996) *Θεωρία και Πράξη της Μετάφρασης*. Αθήνα: Διάλογος.

έλλειψη απλής λεξικοποίησης ενός συγκεκριμένου ζητήματος, όμως είναι γνωστό στη γλώσσα στόχο. Επίσης χρησιμοποιούμε παράφραση όταν μια απλή λέξη της γλώσσας-πηγής είναι περίπλοκη για να εξηγηθεί το νόημά της στην γλώσσα-στόχο.¹⁴ Για παράδειγμα, στο κείμενο υπάρχει η συντομογραφία «DOP», ενώ στην ελληνική δεν υπάρχει ως συντομογραφία αλλά χρησιμοποιείται ολογράφως ως «Δήλωση Αρχών». Επίσης παράδειγμα αποτελεί η φράση «Article 13(2)» που στην ελληνική μεταφράστηκε ως «άρθρο 13, παράγραφος 2», καθώς στα ελληνικά χρησιμοποιείται περισσότερο περιγραφικός τρόπος για την μεταφορά συμβάσεων και διακηρύξεων. Ακόμη στον όρο «homeland» αποδόθηκε η μετάφραση «τόπος καταγωγής», καθώς θεωρήθηκε περισσότερο δόκιμο, διότι ο όρος «πατρίδα» δεν είναι αντικειμενικός αλλά έχει περισσότερη συναισθηματική αξία για όσους την χρησιμοποιούν.

6. Επίλογος

Η εκπόνηση της συγκεκριμένης μετάφρασης ήταν μέτριας δυσκολίας, λαμβάνοντας υπ' όψιν την κειμενική ανάλυση και τον σχολιασμό. Ωστόσο, χρειάστηκε αρκετό χρόνο για να φτάσει στο επιθυμητό, υψηλό γλωσσικό επίπεδο. Το θέμα ήταν ιδιαίτερα ενδιαφέρον, επίκαιρο και εκπαιδευτικό. Η διαδικασία της μετάφρασης του πρωτοτύπου προξένησε αριθμό δυσκολιών και μεταφραστικών προβλημάτων, με την βοήθεια, όμως, των τρόπων επίλυσης αυτών μέσω βιβλίων αλλά και μέσα από τις γνώσεις που έλαβα στο ΤΞΓΔ, έφερα εις πέρας την σύνταξη της πτυχιακής εργασίας με άρτιο αποτέλεσμα στην μετάφραση από την αγγλική στην ελληνική γλώσσα.

¹⁴ Danielsson P. (2007) *In other words: Using paraphrases in Translation*. Birmingham: University of Birmingham.

7. Βιβλιογραφία

1. Baker, M. (1992) *In Other Words*. London: Routledge.
2. Danielsson P. (2007) *In other words: Using paraphrases in Translation*. Birmingham: University of Birmingham.
3. Διοργανικό εγχειρίδιο σύνταξης κειμένων. (2019). 10.5. Ξενικά κύρια ονόματα. Διαθέσιμο στο: <http://publications.europa.eu/code/el/el-4100500el.htm>. (Τελευταία πρόσβαση στις 06/09/2019)
4. Κελάνδριας, Π. (2007) *Η Μετάφραση των Οικονομικών Κειμένων*. Αθήνα: Δίαυλος.
5. Κεντρωτής, Γ. (1996) *Θεωρία και Πράξη της Μετάφρασης*. Αθήνα: Δίαυλος.
6. Reiss, K. (2000) *Translation Criticism: The Potentials and Limitations*, trans. Erroll F. Rhodes. Manchester: St Jerome.
7. Reiss, K, Vermeer, H. J. (2014) *Towards a General Theory of Translational Action*. London: Routledge.